

Liñwalo la mavhalangwe la EIA yo thambo dza mudagasi dza 400kV dza 250km dzo dzinginywaho u bva Borutho s/s u ya Nzhelele s/s

nga:

Nzumbululo
heritage solutions south africa

4 Berger Road, Vorna Valley, Midrand
1685
PO Box 4106, Halfway House 1685
tel. 011 021 4937 | fax. 086 544 2177

106 Marshall Street, Polokwane, 0699
Postnet Suite 345 Library Gardens, Private Bag
X9307, Polokwane, 0700
tel. 015 291 3661 | fax. 086 544 2177

environment@nzumbululo.com
www.nzumbululo.com

LIÑWALO LA MAVHALANGWE A MUSHUMO WA TSEDZULUSO YA MASIANDAITWA KHA MUPO HU TSHI ITELWA U DZHENISWA HA THAMBO DZA MUĐAGASI DZA 400KV ±250 KM U BVA BORUTHO S/S MOKOPANE U YA BOKMAKIERIE S/S NZHELELE NA MISHUMO I TSHIMBILELANAHO NAZWO YA TSHITITSHI TSHITUKU U ITELA KATELA THAMBO DZA MUĐAGASI, VUNDU LA LIMPOPO (NOMBORO NDAULA YA DEA. 14/12/16/3/3/2/287, na NOMBORO NDAULA YA NEAS NOMBORO NDAULA. DEAT/EIA/0001049/2012

Nzumbululo Heritage Solutions South Africa (HESSA) yo tholiwa nga Eskom sa vhaqivhi vho diimisaho nga vhothe uri vha ite ngudo dza tzedzuluso ya masiandaitwa kha mupo hu tshi thambo dza muđagasi dza 400kV dzo dzinginywaho dza vhulapfu vhune ha nga lingana 250km vunduni la Limpopo.. Thambo dza muđagasi dzo dzinginywaho ndi mushumo une wa nga vha na masiandaitwa a si avhuđi kha mupo. Mushumo wa Tzedzuluso ya Masiandaitwa kha Mupo u itelwa u topola masiandaitwa kha mupo ane a nga vha hone musu hu tshi khou itwa mveledziso dzo dzinginywaho, u sedzulusa ndeme yadzo na u netshedza maga a u fhungudza vuhali kha masiandaitwa ane a tanganedzea na mvelaphanda ya mushumo wo dzinginywaho. Ndaulo ya zwa mupo kha thandela iyi ndi Muhasho wa zwa Mupo wa Lushaka.

NDIVHO YA LIÑWALO ILI

Ndivho ya Liñwalo ili la Mavhalangwe (BID) ndi u itela u netshedza vhashelamulenzhe mafhungo nga ha thandela yo dzinginywaho, u netshedza vhashelamulenzhe tshikhala tsha u qinwalisa sa Zwiimiswa zwine zwa vha na dzangalelo nahone zwi kwameaho (IAP) kha mushumo wa tzedzuluso ya masiandaitwa kha mupo khathihi na u wana vhuksiwa na u shela mulenzhe na vha IAP zwi tshi elana na masiandaitwa ane a nga vha hone kha mupo.

Liñwalo la BID li do thusa vha IAP u:

- Vhona arali vha na dzangalelo na/kana vha tshi kwamea nga thandela yo dzinginywaho.
- Pfesesa khwiqe thandela u itela uri vha kone u tahisa mihumbulo.
- Pfesesa maitele a thendelo ya zwa mupo u itela uri vha kona u shela mulenzhe

Ndivho ya u itiwa ha EIA ndi u topola na u sedzulusa khudano dzine dza nga vha hone, u themendela maga a u thivhela kana u fhungudza khudano dza mupo dzi si dzavhuđi na u tutuwedza khudano dza mupo dzine dza vha dzavhuđi. Ndaulo ine ya dzhia tsho ya EIA ndi Muhasho wa zwa Mupo (DEA) zwi tshi ya nga khethekanyo ya 24 (5) ya Mulayo wa Ndagulo ya Mupo wa Lushaka (Mulayo wa 107 wa 1998). EIA i do itiwa u ya nga nyendedzi dza DEA.

ZWIDODOMBEDZWA ZWA THANDELA

Tthalutshedzo ya thandela yo dodombedzwaho yo dzinginywaho ya thandela ndi i tevhelaho.

Thandela i katela u dzheniswa ha thambo dza muđagasi dza 400 kV dza vhulapfu vhune ha lođou lingana 250km u bva Tshitiitshini tshituku tsha Borutho u ya Bokmakierie na miñwe mishumo i tshimbilelanaho nazwo u itela u tanganya thambo dza muđagasi vhhukati ha zwiitshini zwiituku izwi zwiwhili.

Thikhedzo ya thandela

Polokwane Customer Load Network (CLN) yo vhumbiwa nga maanda nga mishumo ya zwa migodi ya puLatinamu na zinki khathihi na mishumo minzhi ya vhuo ha mahayani. Polokwane Customer Load Network (CLN), i katela na phara ya muđagasi ya Tabor na Spencer, masalela ane a nga vhaisiwa nga u sa dzudzanyea ha maanda a volithi nahone ndi tshipiđa tshi songo khwařhaho tsha vhuřmani ha Giridi ya Devhula nga mulandu wa uri i shumisiwa u fhirisa tshikalo tsha muđagasi tshine ya kona u u tshimbidza. Nga nřha ha zwenezwi, Polokwane CLN, zwi amba uri, vhuřmani ha Tabor na Spencer ha 275kV na 132kV vhu nga kwamea nga maanda a volithi ane a vha fhasi naho ho vha na vhuřmani ho tendelwaho nahone ho itelwaho zwenezwo he ha vha hu tshi khou khwařha nga řwaha wa 2010 u humela murahu, Thandela heyi i do thusa u shumana na mitsiko ya vhuřmani ine ya vha hone na u khwařhisedza u fhulufhedzea ha themamveledziso khathihi na ndisedzo yo linganhaho ya muđagasi. Zwiñwe zwiwhuya zwi katela:

- I swikelela tshiimo tsha mushumo tsha 846MW tsha miñwaha ya 20 tsha Tabor na Spencer ho řumiwa mushumo muswa wa 100MW,
- I khwařhisedza ndisedzo i fhulufhedzeaho ya muhwalo wa 466MW wa tshifhinga tsha u fhedzisela wo lavhelelwaho wa Tabor,
- I khwařhisedza ndisedzo i fhulufhedzeaho ya muhwalo wa 380MW wa tshifhinga tsha u fhedzisela wo lavhelelwaho wa Spencer,
- A hu nga vhi na khombo ya u shumisa muđagasi nga u sielisana nga tshifhinga tsha u shandukiswa kha N-1 kha Tabor kana kha Spencer MTS,
- I bveledza iñwe thambo ya 400kv u bva Tshitiitshini tshituku tsha Witkop.

Fhethuvhupo ha thandela

Vhupo ha thandela hu wanala

- Masipala wa Tshitiiriki tsha Vhembe
- Masipala Wapo wa Mogalakwena
- Masipala Wapo wa Makhado
- Masipala Wapo wa Blouberg
- Masipala wa Tshitiiriki tsha Capricorn
- Masipala Wapo wa Molemole
- Masipala Wapo wa Aganang

Vha humbelwa uri vha sedze kha mapa wo nambatedzwaho u itela zwidodombedzwa zwa fhethuvhupo na dziñwe nḽila dzo dzinginywaho- Tshipiḽanyengedzedzwa tsha 1

ṘHODEA DZA ZWA MULAYO

Mishumo ye ya itelwa khumbelo:

Mishumo i tevhelaho yo tevhokanywa u ya nga Khethekanyo dza 24 na 24D dza NEMA (Nḽivhadzo ya Muvhuso ya Nomboro ya 544 na ya 546 ya ḽa 2 Ṙhangule 2010) i ḽo sedzuluswa kha EIA ya thandela. Mushumo wa EIA u ḽo itiwa zwi tshi ya nga ndaulo dzo anḽadzwaho u ya nga Mulayo wa Ndangulo ya Mupo wa Lushaka (Mulayo wa 107 wa 1998) sa zwe wa shandukiswisa zwone:

Kha vha sumbedze nomboro na datumu ya nḽivhadzo yo teaho:	Nomboro ya mushumo (u ya nda nḽivhadzo yo teaho):	Vha ḽalutshedze mushumo muñwe na muñwe wo tevhokanywaho u ya nga ḽalutshedzo ya thandela:
GNR545(Nḽivhadzo ya mitevhe ya 1) ya ḽa 18 Fulwi 2010	8	U fhaṽiwa ha zwishumiswa kana themamveledziso hu tshi itelwa u tshimbidza na u phaḽaladza muḽagasi une wa vha na maanḽa a kilovolt dza 275 kana u fhira, nḽa ha vhupo ha dziḽoroboni kana fhethu ha dzinḽowetshumo
GNR544(Nḽivhadzo ya mitevhe ya 1) ya ḽa 18 Fulwi 2010	10	U fhaṽiwa ha zwishumiswa kana themamveledziso ya u tshimbidza na u phaḽaladza muḽagasi (1) (i) nḽa ha vhupo ha dziḽoroboni kana fhethu ha dzinḽowetshumo une wa vha na maanḽa a fhiraho 33 fhedzi a maṽuku kha khiḽovoliṽi dza 275 (ii) ngomu ha vhupo ha dziḽoroboni kana fhethu ha dzinḽowetshumo une wa vha na maanḽa a lingana khiḽovoliṽi dza 275 kana u fhira (i) migero (ii) milonga (iii) dziburoho (iv) madamu (v) thivho (vi) zwfhaṽwa zwine mikumbela mihulwane ya kumbululea hone (vii) vhuima ngalavha
	22	U itiwa ha bada, nḽa ha vhupo ha dziḽoroboni (i) hu na tshipiḽa tsho salaho tsho ṽanḽavhuwaho lwa mitha ine ya fhira ya 13,5 kana (ii) hune hu si vhe na tshipiḽa tsho salaho bada l fanela u vha yo ṽanḽavhuwa mitha ine ya fhira 8, kana (iii) hune ho vha ho wanala thendelo ya zwa mupo ya u ta nḽila u ya nga mushumo wa 5 wa Nḽivhadzo ya muvhuso ya 387 ya 2006 kana mushumo wa 18 une wa vha kha nḽivhadzo ya muvhuso ya 545 ya 2010
	24	
	26	U shandukiswa ha mavu ane a fhira zwikwea mitha zwa 1000, a tshi ya kha fhethu ha u dzula, vhubindudzi, nḽowetshumo kana u shumiswa nga tshiimiswa, hune, nga tshifhinga tsha musi Sheduḽu iyi i tshi thoma u shuma mavu eneo o vha o tetshelwa u vha tshikhala tsho vuleaho kana ho vha ho tetshelwa zwiñwe zwine zwa nga sa zwenezwo. Mushumo muñwe na muñwe wo topolwaho u ya nga khethekanyo ya 53(1) ya Mulayo wa Ndangulo ya Mupo wa Lushaka: Zwa mupo (Mulayo wa 10 wa 2004). U shandukiswisa ha zwishumiswa kana themamveledziso dzine dza vha hone hu tshi itelwa

<p>GNR546(Nqivhadzo ya mitevhe ya 1) ya la 18 Fulwi 2010</p>	<p>38</p>	<p>(i) u bveledzwa ha muḡagasi une wa vha na threshiholidi ine ya fhira 10MW</p> <p>(ii) u tshimbizwa na u phaḡaladzwa ha muḡagasi une wa vha na threshiholidi ine ya fhira 132kV</p>
	<p>47</p>	<p>(iii) thangano dza nyuklija na u vhulungwa ha zwivhaswa zwa nyuklija</p> <p>(iv) mishumo ya hune fhethu kana mavu a hune ya khou wanala hone a vha o valelwa</p> <p>(v) u vhulungwa kana u vhulungwa na kufarelwe kwa thundu dzine dza vha khombo dzine dza fhira khubiki mitha dza 80</p>
	<p>4</p>	<p>U engedzwa ha fhethu hu tshi itelwa u tshimbizwa na u phaḡaladza muḡagasi hune maandza o engedzwaho a ḡo fhira kilovolt dza 275 na luswayo lwa mveledziso lu ḡo engedzea.</p> <p>U tanḡavhudzwa ha bada nga mitha ine ya fhira 6, kana u lapfiswa ha bada nga khilomitha ine ya fhira 1</p> <p>(i) hune tshipiḡa tsho salaho tsha vha tsho tanḡavhuwa u fhira mitha ya 13, 5 kana</p> <p>(ii) hune ha si vhe na tshipiḡa tsho salaho, hune bada ine ya vha hone ya vha yo tanḡavhuwa lwa mitha ine ya fhira 8 – hu songo katelwa u tanḡavhudzwa kkana u lapfiswa hune ha khou itea ngomu vhuponi ha dziḡoroboni.</p>
	<p>12</p>	<p>U fhatiwa ha bada yo tanḡavhuwaho mitha ine ya fhira 4 ine ya vha na tshipiḡa tsho salaho tshine tsha vha tsha mitha ine ya vha fhasi ha 4 ine ya vha na tshipiḡa tsho salaho tshine tsha vha tsha mitha ine ya vha fhasi ha 13,5</p> <p>(i) tshisimani tsha mulambo:</p> <p>(ii) nḡa ha vhupo ha dziḡoroboni, kha</p> <p>(aa) Vhupo ho tsireledzwaho ho topolwaho u ya nga NEMPAA, hu sa katelwi ha ndondolo ya mupo</p> <p>(bb) Vhupo ho Tsireledzwaho ha Lushaka, U engedzwa ha vhupo ho sedzwaho</p> <p>(cc) Vhupo vhu kwameaho sa zwe ha topoliswa zwone kha mutheo wa ndangulo sa zwe zwa ambiswa zwone kha ndima ya 5 ya mulayo nahone sa zwe ha rweliswa zwone tari nga ndangulo ine ya vha na maandza naho</p> <p>(dd) Fhethu kana vhupo ho topolwaho u ya nga Khuvhangano ya dzitshakatshaka</p> <p>(ee) Vhupo ha zwa mupo ha ndeme sa zwe ha topoliswa zwone kha pulane dza zwa mupo dza sistemathiki dzo rwelwaho tari nga vha ndaulo ine ya vha na maandza kha pulane dza zwa mupo dza dzingu</p> <p>(ff) vhupo ha ndeme kha ndondolo ya dzingamufhe</p> <p>(gg) Vhupo vhune ha vha nga ngomu ha khilomitha dza 10 u bva vhugalaphukha ha lushaka kana vhuponi ha zwa vhufa ha lifhasi kana khilomitha 5 u bva vhuponi vhuḡwe na vhuḡwe ho tsireledzwaho ho topolwaho u ya nga NEMPAA kana u bva kha vhupo ha ndeme ha ndondolo ya dzingamufhe.</p> <p>(hh) Vhupo vhune ha vha phanḡa ha mukano wa mveledziso kana nga ngomu ha khilomitha 1 u bva kha luswayo lwa maḡi lwa nḡa lwa lwanzhe arali hu sina mukano wo raloho wo tiwaho</p>
	<p>19</p>	<p>(iii) vhuponi ha dziḡoroboni</p> <p>(aa) Vhupo ho tetshelwaho u shumiswa sa tshikhala tsho vuleaho tsha nnyi na nnyi</p> <p>(bb) Vhupo ho vhetshelwaho u shumiswa kha zwa ndondolo kha Mutheo wa Mveledziso ya Tshikhala ho rwelwaho tari nga vha ndangulo ine ya vha na maandza khaho kana ho tetshelwaho zwa ndondolo,</p> <p>(cc) phanḡa ha mukano wa mveledziso kana nga ngomu ha vhupo ho tsireledzwaho ha dziḡoroboni.</p> <p>U kunakiswa ha vhupo ha zwikwea mitha zwa 3000 kana u fhira ha zwimela hune 75% kana u fhira dza zwimela zwa katela zwimela zwapo</p> <p>(a) nga ngomu ha mupo wa ndeme wo tsireledzwaho wo tevhekanyiwaho u ya nga khethekanyo ya 52 ya NEMBA kana phanḡa ha u anḡadziwa</p>

ja mutevhe une wa nga sa wonoyo, nga ngomu ha vhupo he ha topoliwa sa ho tsireledzwaho ha ndeme kha Tsedzuluso ya zwa Mupo ya Tshikhala ya Lushaka (2004)

(b) nga ngomu ha vhupo ha zwa mupo ho topolwaho kha pulane dza zwa mupo dza dzingu

(c) Khunzikhunzini ya lwanzhe kana mitha dza 100 shangoni u bva kha luswayo lwa n̄tha lwa maḍi lwa lwanzhe kana tshisimani tsha mulambo, tshikhala tshiḥwe na tshiḥwe tshine tsha vha tshihulwane, hu sa katelwi hune u bviswa honoho ha ḍo itiwa nga murahu ha mukano wa mveledziso mavuni a vhuponi ha dziḍoroboni

U aḱamiswa ha bada nga mitha ine ya fhira 4, kana u lapfiswa ha bada nga khilomitha ine ya fhira 1

(i) Tshisimani tsha mulambo

(ii) n̄ḱa ha vhupo ha dziḍoroboni,

(aa) Vhupo ho tsireledzwaho ho topolwaho u ya nga NEMPAA, hu sa katelwi ha ndondolo ya mupo

(bb) Vhupo ho Tsireledzwaho ha Lushaka, U engedzwa ha vhupo ho sedzwaho

(cc) Vhupo vhu kwameaho sa zwe ha topoliswa zwone kha mutheo wa ndangulo sa zwe zwa ambiswa zwone kha ndima ya 5 ya mulayo nahone sa zwe ha rweliswa zwone ḱari nga ndangulo ine ya vha na maanḱa naho:

(dd) Fhethu kana vhupo ho topolwaho u ya nga Khuvhangano ya dzitshakatshaka

(ee) Vhupo ha zwa mupo ha ndeme sa zwe ha topoliswa zwone kha pulane dza zwa mupo dza sistemathiki dzo rwelwaho ḱari nga vha ndaulo ine ya vha na maanḱa kha pulane dza zwa mupo dza dzingu,

(ff) vhupo ha ndeme kha ndondolo ya dzingamufhe

(gg) Vhupo vhune ha vha nga ngomu ha khilomitha dza 10 u bva vhugalaphukha ha lushaka kana vhuponi ha zwa vhufa ha jifhasi kana khilomitha 5 u bva vhuponi vhuḥwe na vhuḥwe ho tsireledzwaho ho topolwaho u ya nga NEMPAA kana u bva kha vhupo ha ndeme ha ndondolo ya dzingamufhe,

(hh) Vhupo vhune ha vha phanḱa ha mukano wa mveledziso kana nga ngomu ha khilomitha 1 u bva kha luswayo lwa maḍi lwa n̄tha lwa lwanzhe arali hu sina mukano wo raloho wo tiwaho,

(ii) Vhupo vhune ha vha kha zwiko zwa maḍi tsini na mukano wa mveledziso kana nga ngomu ha mitha dza 100 u bva kha lumeme lwa tshiko tsha maḍi musi hu si na mukano wo raloho wo tiwaho

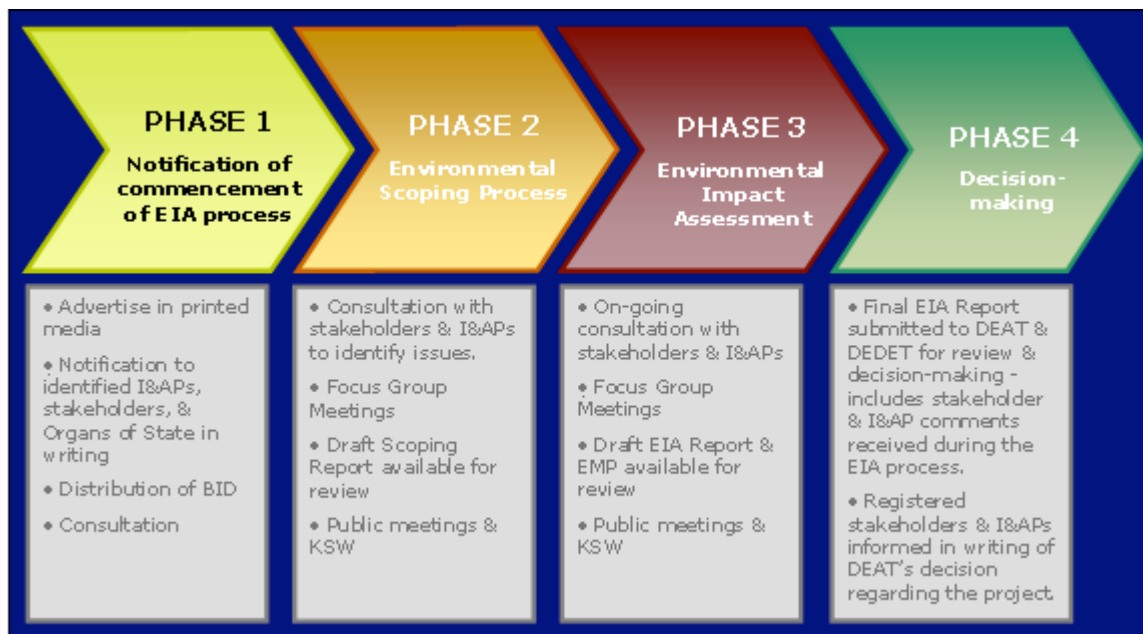
(iii) vhuponi ha dziḍoroboni:

(aa) Vhupo ho tetshelwaho u shumiswa sa tshikhala tsho vuleaho tsha nnyi na nnyi;

(bb) Vhupo ho vhetshelwaho u shumiswa kha zwa ndondolo kha Mutheo wa Mveledziso ya Tshikhala ho rwelwaho ḱari nga vha ndangulo ine ya vha na maanḱa khaho kana ho tetshelwaho zwa ndondolo.

MUSHUMO WA TSEDZULUSO YA MASIANDAITWA KHA MUPO

Mushumo wa Tsedzuluso ya Masiandaitwa kha Mupo ndi mini?

TSHIPIĐA TSHA 1 Nđivhadzo ya u thomiwa ha mushumo wa EIA	TSHIPIĐA TSHA 2 Mushumo Thangeli wa zwa mupo	TSHIPIĐA TSHA 3 Tsedzuluso ya masiandaitwa kha mupo	TSHIPIĐA TSHA 4 U dzhia tsheo
<ul style="list-style-type: none"> • U ita khungedzelo kha nyanđadzamafungo yo khandiswaho • Nđivhadzo kha vha I&AP, vhashelamulenzhe, & Zwiimiswa zwa Muvhuso zwo topolwaho nga u tou űwala • U phađaladzwa kha BID • Vhukwamani 	<ul style="list-style-type: none"> • U kwamana na vhashelamulenzhe & I&AP u itela u topola mafungo ane a vhlahedzisa • Miđangano ya tshigwada tsho lumbaho • U wanalea ha mvetamveto ya Muvhigo Thangeli u itela uri u sedzuluswe • Miđangano ya nnyi na nnyi & KSW 	<ul style="list-style-type: none"> • Vhukwamani ha tshifhinga tshođe na vhashelamulenzhe & I&AP • Miđangano ya tshigwada tsho lumbaho • U wanalea ha mvetamveto ya Muvhigo wa EIA & EMP u itela uri u sedzuluswe • Miđangano ya nnyi na nnyi & KSW 	<ul style="list-style-type: none"> • Muvhigo wa u fhedzisela wa EIA u űetshedzwa vha DEAT & DEDET u itela u sedzuluswa & u dzhia tsheo- hezwi zwi katela vphupfiwa ha vhashelamulenzhe & I&AP ho řanganedzwaho nga tshifhinga tsha mushumo wa EIA. • Vhashelamulenzhe & I&AP vha űwaliswaho vha đivhadzwa nga luűwalo nga ha tsheo yo dzhiwaho zwi tshi elana na thandela.

Tsedzuluso ya Masiandaitwa kha Mupo (EIA) ndi tshiimo tsha tsedzuluso ya mupo tshi itiwaho kha mishumo yo dubekanyiwaho kha 2, Nđivhadzo ya Muvhuso ya 544 sa zwe zwa buliswa zwone afho űřa. Heyi ndi mishumo mihhulwane; kanzhi masiandaitwa a mishumo heyi a lavhelelwa u vha na mvelelo dzi si dzavhuđi kha mupo.

Kanzhi EIA i itwa kha mishumo ine ya anzela u vha na masiandaitwa a vhonealaho vhukuma kha mupo, nahone zwo ralo, zwi řođa Tsedzuluso ya Masiandaitwa kha Mupo yo fhelelaho nahone yo dodombedzwaho. Muvhigo Thangeli na Muvhigo wa Masiandaitwa kha Mupo ndi zwone zwi sengulusaho zwavhuđi masiandaitwa kha mupo a mushumo wo dzinginywaho u fhira Muvhigo wa Tsedzuluso wa Mutheo. Mushumo uyu u řođa u đivhadzwa na u

shela mulenzhe ha tshitshavha, u dzhielwa nzhele ha masiandaitwa ane mushumo wa nga vha nao kha mupo, u sedzuluswa ha maga a u fhungudza vhuhali hao ane a nga konadzea, na tzedzuluso ya u vhona arali hu tshi nga vha na mañwe mafhungo a ndeme ane a vhlahedzisa kana masiandaitwa ane a nga toḁa dziñwe tḁoḁisiso.

Mushumo wa u shela mulenzhe nga lushaka (PPP) ndi mutheo wa EIA iñwe na iñwe u itela u vhona uri mushumo u khou tshimbila zwavhuḁi, u khagala, wo angalala nahone u ñetshedza vhashelamulenzhe mafhungo o linganaho, u vha ñea tshifhinga tsho linganaho tsha u shela mulenzhe na u ita uri vha pfe uri u shela havho mulenzhe ndi ha ndeme.

PPP yo itelwa u ñetshedza mafhungo o linganaho nahone ane a swikelelea kha vha IAP nga ñila ine ya ḁo vha thusa u:

- Bvisela khagala mafhungo ane a vha vhlahedza na u bvisa vhuḁfiwa havho kha zwiñwe zwine zwa nga itiwa na mbuelo dzo khwinifhadzwaho;
- Ñetshedza ñivho yapo;
- Khwaḁhisedza zwauro mafhungo avho pfala nahone a khou dzhielwa ñḁa nga tḁoḁisiso dza zwa thekiniki;
- Bvisa vhuḁfiwa nga ha mawanwa a mushumo uyu.

Sa tshipiḁa tsha PPP, hu ḁo farwa miḁangano ya nnyi na nnyi fhethu hune ha swikelelea hune ha vha tsini na fhethu hune ha khou itiwa hone ngudo. Vha IAP vho ḁiñwalisaho khathihi na vhañwe vhashelamulenzhe vha ndeme vho topolwaho vha ḁo ḁivhadzwa nga ha miḁangano iyi. Tshipikwa tsha miḁangano iyi hu ḁo vha u:

- Ñetshedza mafhungo a kwamaho thandela,
- ḁalutshedza maitete a zwa mupo na u shela mulenzhe ha lushaka hune ha ḁo tevhelelwa, na u
- Ñetshedza vha IAP tshikhala tsha u shela mulenzhe kha mafhungo ane a vha vhlahedza.

MATHOMELE A MUSHUMO WA EIA

Tshipiḁa Thangeli

EIA i itiwa nga zwipiḁa, sa zwe zwa sumbedzwa afho fhasi. Ho dovha ha sumbedzwa na sheduḁu ya tshifhinganyana ya zwipiḁa izwi zwa thandela yo dzinginywaho. Mushumo wa EIA u ḁo katela mishumo i tevhelaho:

- U ḁangana na vha ndaulo u itela u tendelana kha maitete na tḁoḁea dza ngudo;
- U phaḁaladzwa ha matheriala wa PPP na thambo ya u shela mulenzhe musi hu tshi itiwa EIA kha vha IAP vhane vha wanala vhuḁoni ha thandela na u fhira;
- Khungedzelo kha gurannḁa dzapo dzo nangulidzwaho dza u ḁivhadza zwickhala zwa u shela mulenzhe;
- Miḁangano ya vhashelamulenzhe na vhaimeleli vho teaho u itela u ḁivhadza thandela; Luñwalo lwa mvelelo dza mvelaphanḁa lo ḁu ñetshedzwa nahone hu ḁo itwa ñivhadzo nga ha u wanala ha Mvetamveto ya Muvhigo Thangeli na Muvhigo wa Mafhungo na Phindulo;
- U phaḁaladzwa ha Mvetamveto ya Muvhigo Thangeli, hu tshi katelwa na Muvhigo wa Mafhungo na Phindulo, hu tshi itelwa u ḁahisa mihumbulo fhethu ho dzudzanyelwaho;
- U ñetshedzwa ha Muvhigo Thangeli wa u fhedzisela, u rekhodiwa ha mafhungo oḁhe e a bvelela hu tshi itelwa tzedzuluso ya masiandaita, kha DEA;

Tshipiḁa tsha EIA

Hetshi ndi tshifhinga tshine vhaḁivhi vha ḁo ita ngudo dzo goḁombelaho vha tshi khou vhambedza zwiñwe zwine zwa nga itiwa kha thandela zwine zwa fanela u dzhenisiwa kha muvhigo. Tshifhinga hetshi tshi dovha hafhu tsha katela u itiwa ha mvetamveto ya Mbekanyamushumo ya Ndangulo ya Mupo ya mishumo yo dzinginywaho. PPP i ḁo katela:

- Luñwalo lune lwa u ḁivhadza mvelaphanḁa lune lwa ḁo ñetshedzwa na ñivhadzo dzine dza ḁo itiwa dza nga ha u wanalea ha Mvetamveto ya EIR na Muvhigo wa Mafhungo na Phindulo;
- U phaḁaladzwa ha Mvetamveto ya EIR na EMPR, hu tshi katelwa na Muvhigo wa Mafhungo na Phindulo, hu tshi itelwa u bvisa vhuḁfiwa fhethu hu kwameaho a ndeme;
- Miḁangano ya vhashelamulenzhe na vhaimeleli vho teaho i ñetshedzaho mvelelo u bva kha mawanwa a vhaḁivhi;
- U ñetshedzwa ha EIR na EMPR dza u fhedzisela kha DEA, dzo faraho mafhungo oḁhe e a bviselwa khagala, o sedzuluswaho hu tshi itelwa tzedzuluso ya masiandaitwa;
- Luwalo lwa u ḁivhadza mvelaphanḁa kha vhashelamulenzhe ngaha Rekhodo ya Tsheo nga murahu ha tsheo yo dzhiiwaho nga vha DEA.

Tshipiḁa tsha u dzhia tsheo:

- Nga murahu ha u wana thendelo ya zwa mupo hu tshi itelwa thandela, vha tsivhudze vhashelamulenzhe nga ha tsheo khathihi na ñila dza u ita khumbelo ya khaḁhululo nga tsheo yo dzhiiwaho.

MUTEVHE THANGELI WA MAFHUNGO A KWAMAHO ZWA MUPO

Mafhungo a kwamaho zwa mupo a re na tshivhalo o no di topolwa nahone o dubekanywa hafha u itela u thusa vha IAP u pfesesa thogisiso dzine dza do itiwa sa tshipida tsha mushumo wa tzedzuluso ya mupo Mafhungo a kwamaho zwa mupo ndi:

- Masiandaitwa kha mupo (phukha na zwimela);
- Masiandaitwa kha zwiṅoni
- Masiandaitwa kha zwa Vhulimi
- Masiandaitwa kha zwiko zwa maḡi kana maḡi a re mavuni;
- Khonadzeo ya masiandaitwa kha vhuendi musu hu tshi khou fhaṡiwa
- Tsireledzo na mbulungeo
- Vhupo ha ngudo dza zwa masalela a zwithu zwa kale
- U sikwa ha mishumo
- Ndozwo ya vuvha ha zwithu (masiandaitwa kha mbonalo ya zwithu)
- Ngudo ya zwa maḡi na muelelo
- Mveledziso dzine dza vha hone na dza tshifhinga tshidaho
- Tshinyalelo ya vhupo
- U vha tsini na vhupo ho bvelelaho
- Tshikafhadzo ya muya
- Mbuelo dza mveledziso kha ikonomi yapo na ya dzingu.
- Khonadzeo ya masiandaitwa kha mupo musu hu tshi khou shumiwa, tsumbo, buse, phosho
- Ndangulo ya tshikafhadzo na malaṡwa.

Ngudo nga vhaḡivhi

Hu do tholiwa tshigwada tsha Vhaḡivhi vho diimisaho nga vhoṡhe u itela u sedzulusa maṡwe a masiandaitwa haya u ya nga ha ndeme yao zwi tshi elana na nyendedzi dza EIA dzo anḡadzwaho nga Muhasho wa zwa Mupo (DEA).. Ngudo dza vhaḡivhi dzi do katela:

- Zwiṅoni
- Miri
- Mupo
- Vhufa
- Mukano wa matzhava na u wana mushumo wao kha u thivhela muḡalo
- Vhulimi
- Matshilisano
- Vhuendelamashango

U ṅWALISWA HA IAP

U ya nga ndaulo dza EIA, thandela iyi yo dzinginywaho i ṡoḡa u sedzuluswa na u davhidzaniwa nga ha masiandaitwa ane a nga vha hone kha mupo nga mishumo ine ya tevhedza maitela sa zwe zwa ṡalutshedziswa zwone kha Khethekanyo dza 27 na 36 dza Ndaulo dza R543 dza ṡhangule 2010.

IAP zwi humbelwa uri zwi diṅwalise u itela uri zwi rumelwe mafhungo oṡhe a zwa vhudavhidzani o teaho na u divhadzwa nga ha datumu dza ndeme dza miṡangano na tshifhinga tshine maṡwalo a thandela a do vha a tshi khou wanala ngatsho u itela u posa mihumbulo.

Vha do dzhenisiwa kha databaseisi ya IAP nahone vha do wana maṡwe maṡwalo u itela u posa mihumbulo musu a tshi vho wanala. Mihumbulo yavho i do khwaṡhisedza zwauri mafhungo oṡhe o teaho o angaredziwa kha Muvhigo Thangeli na kha muvhigo wa u fhedzisela wa EIA. Vha nga ḡadza bammbiri ṡa u diṅwalisa/ṡa u posa mihumbulo ṡo dzheniswaho hafha, vha nga ṅwala vhurifhi, u rwela luṡingo kana vha rumela imeṡi ofisini yashu, arali vha tshi ṡoḡa u ṡahisa mbilahelo kana mihumbulo zwi tshi elana na EIA.

IAP ndi vhoneyi?

Muthu muṡwe na muṡwe kana tshigwada tsha vhatu tshiṅwe na tshiṅwe tshine tsha vha na mbilahelo, kana tshine tsha kwamea nga mushumo na masiandaitwa awo. Hezwi zwi katela vha ndaulo, zwitshavha zwapo, vhabindudzi, vhashumi, vharengi na vhashumisi, zwigwada zwine zwa vha na dzangalelo kha mupo na lushaka nga u angaredza.

Muhumbulo wavho ndi wa ndeme

Mihumbulo yavho i do khwaṡhisedza zwauri mafhungo oṡhe o teaho a a sedzuluswa musu hu tshi itiwa EIA. Vha humbelwa uri vha ḡadze bammbiri ṡa u diṅwalisa/ṡa u posa mihumbulo ṡo dzheniswaho hafha, u ṅwala vhurifhi, u

rwela luṭingo kana u rumela imeili ofisini yashu (kha vha sedze tshibogisi tsha mafhungo u itela u wana zwidombedzwa zwa vhukwamani). Vha ḡo kona u wana maṅwe mafhungo nga ha thandela yo dzinginywaho.

Vha humbelwa uri vha ri ḡivhadze arali vha tshi ṭoḡa khophi ya Ndaulo dza EIA, Nyendedzi ya Mushumisi ya Mulayo wa Ndangulo ya Mupo wa Lushaka (NEMA) kana zwiṅwe zwishumiswa zwine zwa nga vha thusa u posa mihumbulo yavho.

Zwigwada zwine zwa vha na dzangalelo na zwine zwa kwamea zwo topoliwaho u swika zwino:

- Muhasho wa Mafhungo a zwa Mupo wa Limpopo
- Muhasho na Vhuendi wa Limpopo
- Zhendedzi ḡa Zwiko zwa Vhufa ḡa Limpopo
- Zhendedzi ḡa Dzibada ḡa Lushaka ḡa Afrika Tshipembe
- Vhaṅe vha mavu

Arali vha tshi ḡivha dziṅwe khamphani, tshigwada kana muthu ane a nga wela kha Zwigwada zwine zwa vha na dzangalelo na zwine zwa kwamea vha pfe vho vhofoholowa u ri kwama.

Ḋiresi ine vha nga rumela khayi vhupfiwa havho:

Nzumbululo Heritage Solutions
P.O. Box 4106, Halfway House, 1685.

Luṭingo: 011 021 4937

Fekisi: 086 544 2177

Imeili: environment@nzumbululo.com/ mogajane@nzumbululo.com

FOMO YA U DĪNWALISA

Fekisi: (086) 544 2177

LIŊWALO LA MAVHALANGWE A MUSHUMO WA TSEDZULUSO YA MASIANDAITWA KHA MUPO HU TSHI ITELWA U DZHENISWA HA THAMBO DZA MUḌAGASI DZA 400KV ±250 KM U BVA BORUTHO S/S MOKOPANE U YA BOKMAKIERIE S/S NZHELELE NA MISHUMO I TSHIMBILELANAHO NAZWO YA TSHITITSHI TSHITUKU U ITELA KATELA THAMBO DZA MUḌAGASI, VUNDU LA LIMPOPO (NOMBORO NDAULA YA DEA. 14/12/16/3/3/2/287, na NOMBORO NDAULA YA NEAS NOMBORO NDAULA. DEAT/EIA/0001049/2012

DZINA	TSHIFANI	KHAMPHANI/DZANGANO

ZWIDODOMBEDZWA ZWA VHUKWAMANI	DĪRESI
LUṬINGO: ..... FEKISI:..... LUṬINGOTHEDELEKI:..... IMEILI:	.... KHOUDU: .....

VHA HUMBELWA URI VHA SWAYE TSHIBOGISI TSHO TEAHO

U TIKEDZA	U TIKEDZA HU NA VHUPFIWA	U SA TIKEDZA

VHUPFIWA

MADZINA NGA U PFUFHIFHADZA NA TSHIFANI	TSAINO	DATUMU